

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри фінансів і кредиту
Протокол № 16 від 21.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)**

Галузь знань	D «Бізнес, адміністрування та право»
Спеціальність	D2 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітній рівень	другий (магістерський)
Освітня програма	Фінанси і кредит

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**обов'язкова
українська**

Розробник:
д.е.н., професор

_____ Ірина ЖУРАВЛЬОВА

Завідувач кафедри фінансів
і кредиту

_____ Ірина ЖУРАВЛЬОВА

Гарант програми

_____ Ірина ЖУРАВЛЬОВА

**Харків
2025**

ВСТУП

В сучасних умовах фінансовий сектор стрімко розвивається, зазнаючи впливу глобалізації, цифровізації, економічної нестабільності та регуляторних змін, відбувається інтенсивне зростання обсягу наукової та науково-технічної інформації, швидка зміна й оновлення системи наукових знань, формування нових напрямів, підходів, технологій, що вимагає від висококваліфікованого фінансиста володіння не лише необхідними професійними знаннями, навичками й уміннями, але й методологією творчого розв'язання проблемних ситуацій, умінням творчо мислити, приймати обґрунтовані рішення та моделювати різноманітні процеси. Знання методології, теорії, методів і організації науково-дослідної діяльності допоможуть майбутнім фахівцям втілювати наукові знання в практичну площину, сприяють розвитку раціонального творчого мислення. Це потребує широкого впровадження в навчальний процес елементів наукових досліджень. Навчальна дисципліна "Методологія наукових досліджень в фінансовій сфері" відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей, необхідних для аналізу складних фінансових процесів, розробки інноваційних рішень і прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Навчальна дисципліна «Методологія наукових досліджень в фінансовій сфері» належить до обов'язкових освітніх компонентів циклу загальної підготовки та вивчається згідно з навчальним планом підготовки фахівців другого освітнього рівня (магістерського) освітньої програми «Фінанси і кредит». Об'єктом навчальної дисципліни є процес наукового дослідження. Предметом навчальної дисципліни є система загальних принципів і підходів наукового пізнання, загальні закономірності, методи і способи наукового дослідження, організація роботи науковця. Завдання навчальної дисципліни полягають у наступному: розкриття сутності і значення наукових досліджень; підготовка здобувачів вищої освіти до самостійної наукової діяльності; засвоєння логіки наукового дослідження та його етапів; вивчення сучасних парадигм фінансової науки; застосування теоретичних та емпіричних методів дослідження; методик дослідження, їх змісту і принципів розробки; оформлення результатів наукових досліджень та впровадження їх у практику; визначення економічної ефективності наукових досліджень. Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань, прикладних вмінь і навичок з організації та проведення наукових досліджень в фінансовій сфері, здатності до кваліфікованого застосування принципів і методів наукової діяльності в фінансовій сфері.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
ПР01	ЗК1, СК1
ПР02	ЗК3,
ПР03	ЗК1, СК6
ПР06	ЗК3
ПР10	СК6

де ПР01 – використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності;

ПР02 – знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку;

ПР03 – здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності;

ПР06 – доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях;

ПР10 – здійснювати діагностику і моделювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання;

ЗК1 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК3 – здатність проведення досліджень на відповідному рівні;

СК1 – здатність використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності;

СК6 – здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи, страхування та фондового ринку.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Методологічні аспекти наукових досліджень**Тема 1. Методологічні аспекти наукових досліджень**

Сутність науки і наукової діяльності. Наукознавство. Основні завдання і функції науки.

Ієрархія побудови науки як системи знань. Поняття знання та його функції. Економіка знань.

Наукові знання і закони науки. Теоретичні (методичні) основи науки. Понятійний апарат науки.

Науково-методичний апарат. Елементи науково-методичного апарату.

Теоретичні дані науки. Логічні прийоми.

Емпіричні основи науки. Факти. Емпіричні гіпотези.

Специфіка наукової діяльності. Поняття і особливості наукового пізнання.

Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання. Взаємозв'язок науки і практики.

Наукове дослідження як форма розвитку науки. Загальна схема наукових досліджень. Категоріально-понятійний апарат наукового дослідження.

Організаційно-правові засади науково-дослідної роботи.

Тема 2. Методи наукового дослідження

Взаємозв'язок предмета і методу наукового дослідження.

Класифікація методів наукових досліджень і їх поділ на загальні, загальнонаукові та спеціальні, часткові і спеціальні, теоретичні і емпіричні.

Загальні (філософські) методи.

Методи теоретичного рівня досліджень.

Методи емпіричного рівня досліджень.

Метод, методика.

Моделювання і його роль у дослідженні. Моделювання як спосіб пізнання.

Види моделей. Стадії моделювання. Засоби моделювання. Види моделювання.

Основні правила висування та перевірки гіпотез. Результати наукового дослідження: види та вимоги.

Змістовий модуль 2. Практична реалізація методології наукових досліджень

Тема 3. Організація та планування наукових досліджень

Поняття наукової діяльності, її види. Форми організації науково-дослідної діяльності. Основні форми наукової діяльності здобувачів вищої освіти в економічному університеті. Форми фінансування науково-дослідної діяльності. Гранти. Сутність наукового дослідження як форми існування та розвитку науки. Класифікація наукових досліджень. Сутність сучасного економічного дослідження.

Структура процесу наукових досліджень. Вибір теми дослідження. Ціль дослідження й критерій її вибору. Постановка наукової проблеми. Формулювання завдань дослідження. Вибір об'єктів, предметів, актуальності дослідження і методів проведення дослідження.

Вибір об'єктів, предметів, актуальності дослідження і методів проведення дослідження. Організація роботи з емпіричними та науково-теоретичними даними.

Пошук джерельної бази дослідження. Аналіз наукової й патентної літератури за проблемою. Вивчення літературних джерел і складання огляду за проблемою. Конкретизація завдань дослідження. Фактичний матеріал і його збір для дослідження.

Опис процесу дослідження. Формулювання висновків, оцінка й обговорення результатів.

Ефективність науково-дослідних робіт: критерії та проблеми оцінки.

Упровадження та використання результатів наукових досліджень.

Державна реєстрація і облік відкритих науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт. Звітність про виконання НДР.

Тема 4. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи

Представлення результатів наукового дослідження. Форми представлення результатів наукового дослідження.

Наукова публікація: поняття, функції, основні види. Наукова монографія, наукова стаття, наукова доповідь, тези доповіді. Вимоги до наукової статті. Правила побудови наукової доповіді.

Організація роботи над магістерською дипломною роботою. Академічна доброчесність. Структура магістерської дипломної роботи. Анотація магістерської дипломної роботи. та презентація наукового дослідження. Рекомендований перелік стилів оформлення списку наукових публікацій. захист магістерської дипломної роботи. Структура доповіді на захисті магістерської дипломної роботи.

Перелік практичних занять за навчальною дисципліною наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Перелік практичних занять / завдань

Назва теми	Зміст
1. Методологічні аспекти наукових досліджень	Формулювання дослідницької проблеми: актуальність, мета, завдання, об'єкт і предмет
2. Методи наукового дослідження	Написання наукової публікації
3. Організація та планування наукових досліджень	Основні етапи підготовки і виконання магістерської дипломної роботи
4. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи	Оформлення результатів наукових досліджень. Підготовка наукової доповіді за результатами досліджень.

Перелік лабораторних занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Перелік лабораторних занять / завдань

Назва теми	Зміст
1. Методологічні аспекти наукових досліджень	Здійснення інформаційного пошуку за темою НДРС та формування бібліографії
2. Методи наукового дослідження	Використання функцій із середовища EXCEL для емпіричних досліджень в фінансовій сфері. Прогнозування динаміки фінансового явища в середовищі EXCEL
	Використання кластерного методу аналізу для класифікації в фінансовій сфері
	Моделювання інтегрального таксономічного показника за темою НДРС
3. Організація та планування наукових досліджень	Визначення факторів впливу на досліджуване фінансове явище на основі побудови й аналізу регресійних моделей, факторного аналізу
4. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи	Презентація результатів наукових досліджень в середовищі Power Point

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
1. Методологічні аспекти наукових досліджень	Індивідуальне науково-дослідне завдання з формування вступу до НДРС
2. Організація та планування наукових досліджень	Індивідуальне науково-дослідне завдання «Теоретичні основи наукової проблеми за темою НДРС»
3. Використання методології наукових досліджень у процесі підготовки магістерської дипломної роботи	Індивідуальне науково-дослідне завдання «Методичні основи наукової проблеми за темою НДРС»
	Підготовка наукової статті, тез доповіді

Кількість годин лекційних, практичних, лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Методи навчання

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1, 3) проблемна лекція (Тема 2), лекція-діалог (Тема 4).

Наочні (демонстрація (Тема 1-4).

Практичні (практична робота (Тема 1-4), стаття (Тема 4), модерація (Тема 2), кейс-метод (Тема 3), мозкові атаки (Тема 4), презентація (тема 1-4).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів: для дисципліни, формою семестрового контролює залік, максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формі семестрового диференційованого заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: Індивідуальні навчально-дослідні завдання (75 балів), письмова контрольна робота (5 балів), колоквиум (10 балів), стаття (10 балів).

Семестровий контроль: Залік

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бруханський Р. Ф. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2022. 208 с.

2. Бхаттачарджи А., Ситник Н. Методологія та організація наукових досліджень: дослідження в соціально-економічних науках. Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», 2022. 173 с

3. Методологія наукових досліджень: навчальний посібник / за ред. В. П. Горина. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2023. 170 с.

4. Журавльова І. В. Методологія наукових досліджень. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" освітньої програми "Фінанси і кредит" другого (магістерського) рівня Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 46 с. URL : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30038>

5. Журавльова І. В. Методологія наукових досліджень. Методичні рекомендації до практичних завдань і лабораторних робіт для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітньої програми «Фінанси і кредит» другого (магістерського) рівня Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2023. 48 с. URL : <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/30163> .

Додаткова

6. Бабух І. Б. Актуальність та специфіка сучасної методології наукових досліджень. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2023. № 3 (318). С. 291-294.

7. Горин В. П., Дем'янишин В. Г., Лободіна З. М., Дем'янишин В. В. Методологічні підходи до дослідження державних фінансових ресурсів та фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах реформування управління публічними фінансами. Світ фінансів. 2023. № 1. С. 31-47. DOI: 10.35774/sf2023.01.031.

8. Гузар Б. С. Методи та методологія наукових досліджень у фінансовій сфері. Економіка та держава. 2022. № 1. С. 83-87.

9. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень: підручник. 2ге вид., переробл. і доповн. Харків: Право, 2023. 488 с.

10. Журавльова І. В. Методологія оцінювання фінансового потенціалу підприємств в умовах інтелектуалізації економіки / І.В. Журавльова // Економіка та суспільство. 2023. № 48. <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/36044>

11. Основні вимоги до оформлення бібліографічного опису документів. URL: <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/dovidka/zrazky-bibliohrafichnykhopyshiv>

12. Рекомендації з оформлення посилань в наукових роботах (Vancouver style, ACS style, APA style, AIP style, Chicago style: Author-Date, Chicago style: Notes and Bibliography, Harvard Referencing style, IEEE style, MLA style, Oscola style). Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», 2016. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/16051>

13. Рижко О. Поняття, види, класифікації плагіату. Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. 2016. № 8. С. 134-150. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lnnbyivs_2016_8_12

14. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.). Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

15. Ястремська О. О. Методологія стратегування розвитку підприємств за моделлю економічних відносин економіки вражень / О. О. Ястремська //

Проблеми економіки. 2025. №1. С. 269 – 280.
<https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/36425>

Інформаційні ресурси

16. Сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
17. Сайт Міністерства економіки України. URL: www.me.gov.ua.
18. Сайт Міністерства фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua.
19. Сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua.
20. Система розкриття інформації на фондовому ринку України URL: www.smida.gov.ua
21. Сайт ПНС ХНЕУ ім. С.Кузнеця навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень в фінансовій сфері». URL: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=7752>